

SCOL'A ROMANA.

FÓIA PEDAGOGICA PENTRU INAINTAREA CAUSEI SCOLARE LA ROMANI.

Edata si redactata

cu concursulu Domniloru: **V. Gr. Borgovanu**, prof. prep. in Gherl'a, **Dr. D. Barcianu**, prof. semin. in Sibiiu, **T. Ceontea**, prof. prep. in Aradu, **Dr. A. Gram'a**, prof. de teol. in Blasiu. **I. Lazariciu**, prof. prep. in Dev'a, **Gr. Pletosu**, prof. si catich. g. o. la gimn. din Naseudu, **Dr. P. Tanco**, directoru gimn. in Naseudu s. a. m. m.

de

Max. Popu,
prof. gimn. in Naseudu.

Vasile Petri,
prof. preparandialu em.

Apare in tóta Marti'a si costa pe 1 anu 4 fl., pe $\frac{1}{2}$ 2 fl. Prenumeratiunile sunt a se adresá la redactiune in Naseudu (Nassod, Transilvani'a).

Naseudu, 15-a Iuliu 1880.

Pentru inserate se respunde de siru 5 cr. si tax'a timbrului câte 30 cr. de fie care publicatiune. Scrisori nefrancate nu se primescu, anonime nu se considera.

Indrumari la propunerea limbei in scól'a poporala.

(Urmare).

2. Se potu esplicá proverbiele invescandu-le in istorióre acomodate; acést'a e mai multu de recomandat, cu deosebire pentru proverbiele de o insemnatate mai mare, fiindu ca dandu ideiei óre-care realitate, impresiunea e mai viua. Se luamu pentru esemflu proverbialu: „Cine sapa gróp'a altuia, cade insusi intrens'a.“ Acést'a s'ar' puté esplicá prin urmatórea istorióra: „Unu negutietoriu de vite, punendu la olalta o suma mare de bani, parte ai sei proprii, parte imprumutati, plecà cu servitoriulu seu la unu tergu de tíera. Mergendu pe drumu, ce cugetà servitoriulu? Elu 'si batea capulu, ca catu de avutu s'ar' face elu, déca ar' puté pune mân'a pe banii domnului seu. Cu cugetulu acest'a in nóptea urmatóre culcandu-se, pe la miediulu noptii se scóla, intra in chili'a domnului seu, trage asupra lui o puscatu, i ia banii si se duce cu ei. In mersulu seu prin padurea din apropiare, odata aude: „Ho, stai pe locu!“ Doi hoti i esu inainte. Dupa o lupta de câteva minute, cei doi invingu pre unulu, 'lu omóra, iau dela densulu banii si se duc. A dóu'a di judecat'a urmarindu pre servitoriulu necredinciosu, dete de urm'a hotiloru. Negutietoriulu, a carui rana

n'a fostu mortala, se insanetosià si 'si aflà si banii.

Dupa enarare, facendu o recapitulatiune preste persóne si fapte, atragendu atentiunea scolariloru asupra relei intentiuni, ce a avutu servitoriulu intru a omori pre domnulu seu si a-i aduce famili'a la miseria, apoi asupra pedepsei meritate, ce-lu ajunsse pe cale, usioru putemu deduce intielesulu proverbialu: „Cine sapa gróp'a altuia, cade singuru in dens'a.“

E de lipsa, cá copii se invetie catu se póte mai multe proverbie. Dupa ce au cetitu o bucata, e bine cá invetiatoriulu se lase pre scolaru a aflá senguri proverbialu, ce s'ar' acomodá, séu dandu insusi proverbialu, a aflá ei insusi o istorióra acomodata — firesce atunci numai candu cugeta, ca copii sunt in stare a face acést'a.

Asia sunt a se tractá bucatile de cetire cu privire la cuprinsulu loru, si adeca asia e de a se invetiá cetitulu. Propunendu astfelu, scól'a va produce nu numai cetitori buni, ci individi cu o judecata sanetósa, individi activi, drepti si morali.

Bine, acest'a e cetitulu logicu — va dice cineva; — dar' unde a remasu cetitulu esteticu? Unii pedagogi sub cetitulu esteticu intielegu cetitulu asianumitu declamatoricu, menitu de a escitá simtieminte in altii, de a atrage prin óresi-care productiune atentiunea ascultatoriloru, fa-

cendu-i prin predare a se interesá pentru obiectu. De órace acést'a dela copilul nu se póte prefinde, acesti pedagogi eschidu cetitul esteticu din scól'a poporala.

Alti pedagogi infielegu sub cetitul esteticu, cetitul cu intielesu, cu pronunsiare si intonare adeverata, unu cetitu câtu se póte mai bunu, mai frumosu dela unu copilul. Acesti'a apoi sustieniu, ca punendu-se destulu pondu pre cetitul logicu, celu esteticu urméza de sine.

Pentru noi e totu un'a, de óra-ce in esentia nu e nici o divergintia. Intru aceea, cá copilulu din scól'a poporala atâtu in cetirea, catu si in recitarea poesiiloru ori prozeloru memorisate, se nu intrebuintieze gesticulatiuni teatrale, intru aceea cá ori ce afectiuni platite cu tempu scumpu si neaducátore de nice unu folosu pentru invetiamentu, se se departéze, sunt de unu acordu toti pedagogii.

II. Form'a.

Am disu, ca scopulu invetiamentulu limbisticu in scól'a poporala e duplu. Copilulu trebuie antâiu se intieléga cele ce cetesce séu vorbesce, adeca cetindu, se-si procureze cugete, a dóu'a se poséda facultatea de a puté predá verbalu séu in scrisu cugetele câstigate.

Prin tractarea cuprinsulu, copilulu se familiariséza cu ideile aflatóre in bucatile de cetire, spiritulu seu 'si castiga óre-care misicare libera; totu aseminea progresu face si in vorbire. Fiindu ca un'a si aceeași idee se póte esprimá in diferite forme, unulu si același cuventu esprima odata un'a, alta data alt'a idee, apoi fiindu ca pentru exprimarea cugeteloru se recere cunóscerea unoru forme anumite aflatóre in limba, e de lipsa cá, dupa cum inaintéza copilulu in procurarea de cugete, se castige cunoscint'a de a si-le puté organisá dupa anumite reguli din limba.

Éca scopulu tractarii bucatiloru de cetire dupa form'a lor. Pentru cunóscerea formei sunt de lipsa cunoscintie din gramatica, ortografia si stilu. Se le privimu pe rându.

1. Gramatic'a.

Cine a avutu ocaziune a merge ici cólea câte printr'o scóla, acel'a a pututu vedé ca, pre la esamenele de véra, venindu rendulu gramatice, invetiatoriulu incede a intrebá: Câte parti

ale vorbirei sunt? Ce e substantivulu? Adjectivulu, verbulu, si asia mai departe, pana ce presiedintele dice ca e destulu. Multi dintre ascultatori firesce salta de bucuria vedendu progresulu escelentu, de óra-ce nice o intrebare n'au remasu neresolvata. Ér' decumva presiedintele séu careva dintre ascultatori dice, ca ar' fi bine se se ia gramatic'a deodata cu cetitul, la legendariu, invetiatoriulu respunde: am luat gramatic'a separat. Asia se propune gramatic'a in unele scóle, in altele apoi nu se propune de feliu.

Si óre unde e mai multu progresu: acolo, unde s'au recitatu fidelu vr'o cateva pagine din o gramatica tiparita ori scrisa, séu acolo, unde, nu s'a propusu nici de catu?

De progresu nu póte fi vorb'a nici in un'a din aceste dóua casuri.

Candu e vorb'a de regresu, eu, considerandu, ca timpulu, ce s'a intrebuintiatu colo cu invetiarea mecanica a unoru reguli abstracte, dóra s'a folositu ici cu cev'a ocupatiune mai buna pr. cetitu, scrisu, ori computu, sum de parere: ca e mai micu regresulu acolo, unde a remasu gramatic'a dintre obiectele de invetiamentu.

A te marginí la invetiarea gramatice pre langa recitarea unoru reguli seci scóse din unu manualu séu altulu, e numai o plaga pentru scóla. Gramatic'a, care tractéza despre form'a limbei, trebuie se-si aiba de basa cuprinsulu aceleia, de órace form'a e effusulu cuprinsulu. Copilulu trebuie se aiba limb'a inainte de a incepe a si-o organisá dupa legile gramaticali; asiadara nu limb'a e de a se invetiá din gramatica, ci gramatic'a din limba.

La propunerea gramatice in scól'a poporala, copilulu trebuie se fia condusu a priví singuru mai multe esemple referitóre la materialulu, ce se propune. Esemplele se privescu totu déun'a in propositiuni intregi, propositiunile se iau érași din unu intregu, din bucatile literare, si astfeliu lecturariulu devine bas'a invetiamentulu gramaticalu.

Din esemplele privite, copilulu abstrage séu deduce singuru legile, pe cari se baséza limb'a si astfeliu 'si compune insusi gramatic'a limbei sale.

La propunerea gramaticii invetiatoriulu 'si alege o bucata de cetire tractata in privinti'a intielesului, o bucata care se cuprinda in numeru câtu se pôte mai mare esemple corespundietóre materialului, ce voiesce alu propune. Cugetandu a fi de lipsa, 'si mai cauta esemple si din alte sciintie, precum din geografia, istoria, etc. preferindu inse proverbele acomodate. Esemplele aflate le scrie invetiatoriulu pe tabla, lasa pre scolari a le cetí, facendu-i atenti la form'a limbistica infaçiosiaa prin densele, si in urma i conduce a aflá si esprimá regul'a gramaticala. Regul'a astfelu dedusa, se scrie pe tabla, se cetesce si in fine e de a se invetiá de rostu. Asia, prin intuitiune vinu scolarii la cunoscinti'a gramaticii. Cunoscintiele odata câstigate, sunt de a se consolidá in scolari prin deprindere multa si precugetata. Pentru deprindere invetiatoriulu provóca pre scolari, cá si densii se numésca esemple câtu se pôte de multe si in fine le da ocupatiuni domestice, cari se resólva mai antâiu verbalu in scóla, apoi acasa in scrisu. Ocupatiunile domestice sunt fórte instructive, pentru aceea nici dela o lectiune se nu se tréca cu vederea.

De si invetiamentulu gramaticalu 'si are de basa legendariulu, totusiu e de a se propune sistematice, in o strinsa legatura, prelegerea urmátóre se fia in legatura cu cea precedinta, asiadara nu gramatic'a e de a se indreptá dupa legendariu, ci acest'a dupa gramatica.

Materialulu propusu se aplica apoi cu diligintia la bucatile de cetire, se repetéza continuu, càci repetitiunea e man'a sciintiei. Succesive, dupa cum copilulu inaintéza in ivetiarea gramaticii, elu si invétia a-si cunósce limb'a sa din vorbire, si apoi invétia a o aplicá érasu la vorbire. Déca vomu procede astfelu, vomu avé o bucuria, vediendu ca scolarii sunt totdeun'a activi, ei nu intimpina nici o greutate la invetiarea gramaticii, care altcum nu e ceva lucru usioru. Pe acést'a cale nu vomu avé motivu de a dice in unu modu satiricu, cá unu scrietoriu germanu ca: Conjugarea verbeloru iregulare se deosebesce de cea regulara prin aceea, ca la invetiarea celoru de antâiu copiiu capeta mai multa batae de câtu la invetiarea celoru din urma.

(Va urmá).

Din Români'a.

Distribuirea premiiloru in Bucuresci.

Solemnitatile distributiunei premiiloru anului scolaru 1870—1880, pentru scólele publice de ambe sexe din Bucuresci, s'au serbatu si anulu acest'a, cá si anii precedenti, totu in palatulu Universitatii (sal'a Senatului), in diu'a de 29 pentru scólele de baiati, ér' in diu'a de 30 pentru cele de fete. In ambele dile, si cu deosebire in diu'a de 30, tóte tribunele erau atâtu de pline de asistenti, din tóte clasele societatiei. in câtu circulati'a devenise aprópe imposibila. In prim'a di de 29, in lips'a Mariei Sale Regale in capitala, solemnitatea s'a presediutu de catra I. P. S. S. Mitropolitulu Primatu si D. B. Boerescu, ministrulu instructiunei, cari, insočiti fiindu si de catra Dnii generalu Davila, B. P. Hajdeu, membrulu consiliului permanentu de instructiune, si Th. Stefanescu, directorulu ministeriului, sosirea caror'a a fostu salutata de music'a militara. Indata ce Inaltu Prea Santi'a Sa si D. ministru Boerescu si-au luat locurile destinate, elevii scóleloru, acompaniati de catra elevii conservatorului, au esecutatu imnulu gintei latine.

Dupa terminarea imnului, D. B. P. Hajdeu, membru consiliului permanentu de instructiune, a pronunçiatu urmatoriulu discursu:

*Inaltu Prea Sante,
Domnu!e ministru,
Domniú meí,*

Prim'a cultura scolastica a Romanului a fostu cea religiósá. Lumin'a, multa puçina, esiá din monastiri, si in mare parte se marginea in cerculu restrinsu alu clerului. Pe langa acést'a directiune teocratica a scólei, carea ne-a datu câti-va lucéferi, cá mitropolitii Petru Movila, Varlamu, Dositeu, si chiaru pe bisericosulu Voda Neagoe Basarabu, a inceputu de timpuriu a se intinde cultur'a scolastica, aristocratica, copii boeriloru invetiandu cartu acasa, fora a le pasá, déca invétia séu nu restulu natiunei, déca are séu nu unde se invetie. Acestei a dóu'a directiuni se datoiesce unu Mironu Costinu, unu Nicolae Milescu, unu Cautemiru, unu Greceanu etc. Cultur'a teocratica si cea aristocratica, au fostu intr'unu modu cá si exclusivu, unicele dóuc cul-

turi scolastice ale parintiloru nostri pana in secolulu de faia, poporul de josu multumindu-se cu cultur'a lui cea instructiva, care-lu facca gata la cea d'ant'aiu chiemare, a intrá cu unu pasu siguru, cu o aptitudine de progresu, aprópe miraculósa, pe calea unei culturi scolastice, democratice. Asachi si Saulescu in Moldov'a, Lazaru si Eliade in tíer'a románésca, au datu semnalulu nóuei miscari. Scól'a a incetatu de a fi monopolulu clerului si alu boerului, ea a devenitu a natiunei intregi.

Nu facu aci istori'a contimporana a scólei române.

O singura trasura mi-va ajunge.

Luandu, cá puncturi de comparatiune, dóue capete ale unui intervalu de timpu mai indelungatu si concentrandu-ne tóta atentiunea numai asupra capitalei, care si-intinde razele de lumina spre periferi'a tiei intregi, vomu puté capetá o notiune aproximativa, dar' fórté clara prin insusi laconismulu ei, o notiune, asia dicendu, condensata, unu feliu de prisma despre minunatulu sboru alu instructiunei in Romani'a.

Domnule ministru,

Sunt acum 20 de ani, d-ta erai directoru alu scóleloru. Cu ocasiunea unei solemnitati, ai rostitu atunci, cu unu frumosu doru de inima, urmatórele cuvinte:

„Avenu dóue gimnasiuri, unulu in Bucuresci si unu altulu in Craiov'a. Dar' ce sunt aste dóue gimnasiuri, destinate a respandí cunoascintiele enciclopedice si a prepará junimea nóstra pentru studiele superióre, in comparatia cu poporatiunea orasieloru nóstre? In Craiov'a abia 60 de elevi, si in Bucuresci abia 380 se impartasiescu de invetiaturile gimnasiale.“

Dóuedieci de ani, o secunda in traiulu unei natiuni! O secunda a fostu de ajunsu, pentru a prefaca scól'a romána dintr'unu bietu parauasiu, intr'unu mandru fluviu, si acést'a fora s'guduire, fora inundatiune, fora cataclisma, pe calea dezvoltarei celei mai normale. Nici odata unu poporu n'a mersu mai incetu si mai repede, totuodata; mai incetu, càci s'a feritu de ori-ce saltu, de orice impulsione violenta; mai repede, fiinduca nu s'a opritu, nu s'a intreruptu, n'a adormitu o singura clipa, n'a facutu unu singuru

pasiu inderetu, pasindu tient'a inainte chiar atunci cându se potieniá.

Resimtiescu, adêncu in pieptulu meu, bucuri'a care trebue se-ti palpate in inima, d-le ministru, cându ti-aduci aminte impresiunea d-tale cea ingrijata de sunt acum 20 de ani, si cându arunci o privire de multumire asupra capitalei, de astadi. In loculu celoru 380 de scolari gimnasiali, dela 1860, Bucurescii numera astadi 1,300 de elevi, avendu 2 liceuri complete si 3 gimnasiuri, afora de scólele secundare particulare. Se mai amintimu puterniculu aventu alu instructiunei primare? Mai vorbi-vomu despre atâtea institute speciale inferióre si superióre, pe cari le presimtia d-ta altadata si care sunt astadi o vie realitate? Me voiu marginí a atinge unu singuru punctu, care constituie o simptóma dintre cele mai fericite. Cultur'a scolastica nu póte fi adevératu democratica, nu va fi nici odata pe deplinu umanitara, pana ce pe terimulu invetiamentulu femeia nu se va egalisá cu barbatulu, dupa cum i-a egalisatu pe amendoi natur'a pe terimulu inteligintiei.

In fai'a scólei, dinaintea progresului, pe calea culturai umane, esista omulu si numai omulu, fiintia cea inezestrata cu o nemarginita perfectibilitate, nu esista barbatu séu femeia. Acést'a fecunda reactiune a spiritului modernu contra prejuditieloru invecchite ale trecutului, de pe cându domniá forti'a fisica si érași forti'a fisica, acést'a reactiune de curendu inaugurata in occidente, si-a gasitu de vr'o 2 ani in Romani'a unu resunetu plinu de o vivacitate neasteptata. Copil'a romana rivaliséza cu baiatulu romanu pe aceeasi banca a scólei, si avemu deja mai multe bacalaureate, dintre care unele urméza cu staruintia, intr'unu modu regulatu, cursurile universitare.

Se nu ne ascundemu, cà invetiamentulu, mai alesu celu primaru si celu secundariu, a intimpinatu si mai intimpina inca diferite pedice, pe care le a pututu invinge, dara nu fora multa oboséla, numai dóra aptitudinea cea rara a scolariului románu. Nesiguranti'a programeloru si incarcarea loru peste ori ce mesura provóca plangerea generala si ceru o grabnica indreptare, la care consiliulu permanentu si ministeriulu se gandescu cu o viua sollicitudine. Pe

de alta parte, cu prea puține esceptiuni, cartile didactice cele admise în scóla lasa, în casulu celu mai bunu, fórte multu de doritu, cá se nu întrebuintiamu o espresiune mai energica. A recunósce reulu, este a-lu vindecá pe jume-tate. De o camu data inse, reulu esista; si cu atátu mai mare cautá a fi onórea acestoru tineri, cari au reusitu se culéga lauri printre greutati de totu feliulu. Ce nu voru face ei si urmasii loru, cându calea invetiamentului va fi în curendu netedita printr'o simplificare rationala a programelor si printr'o imbunatatire radicala a mijlóceloru pedagogice!

Epocele de expansiune în viéti'a popóreloru au infaçisiatu, mai totdeun'a, spectacolulu intimei aliantie a mintii cu braçiulu. Minerv'a represinta resboiulu si intielepeinea în acelasi timpu. În Aten'a, la Rom'a, în Franci'a, mai pretutindeni, trofeele militare coincideu cu trofeele literare. Sub Carolu I. stindardulu romanu a filfaitu pe inaltimea Grivitici. Copii si juni! Voi sunteti chemati a completá glori'a iubitului nostru Soveranu, radicându totu atátu de susu sciinti'a romana!

La acestu discursu d. ministru Boerescu a binevoitu a respunde în termenii urmatori:

*Domnule membru alu consiliulu permanentu,
Domni mei,*

A fostu unu invetiatu care, cu dreptu cu-ventu, a disu! „Dati-mi unu punctu de sprijinu, si potu miscá globulu.“

Aceea ce este adevveratu în lumea planetara, este adevveratu si în lumea nóstra sociala: Dati-mi instructiunea unui poporu, potu dice si eu, si voiu puté miscá, transformá si inaltia acelu poporu!“

Efectulu acestei legi a naturei este deja simtitu la noi la Romani. Toti astadi suntemu uniti a dice si a afirmá, cá virtutile strabune sunt reinviate, sunt reascute în generatiunca presinte. Da, este adevveratu fenomenulu; inse nu sciú, déca toti simtimu si caus'a care l'a produsu. Da, virtutile strabune se vedu, se manifesta astadi între noi, este inse adevveratu, ca ele au reinviatu, ca ele au reascutu?

Nu, cáci acele virtuti nu s'au stinsu nici odata, nu au muritu, spre a reinviá ori a se

renasce. Ele s'au redeseptatu numai, cáci erau amortite, erau adormite, sub velulu, sub apesarea ignorantiei si a neculturei.

Cui datorimu acestu fenomenu? Cui datorimu redeseptarea si recascigarea vechiloru calitati si virtuti ale strabuniloru nostri? Numai culturei morale, numai instructiunei publice, care s'a plantatu si s'a desvoltatu la noi de câteva diecimi de ani.

Pe câtu ea se va desvoltá mai multu, pe câtu se va intinde mai multu în mass'a poporului románu, pe atátu bunele calitati ale Románului se voru manifestá, se voru desvoltá si mai multu.

Inse se nu credeti, juni, elevi si d-ni profesori, cá amu ajunsu la capetulu acestei cái ce percurgemu. Percursulu este abia inceputu. Avemu inca multu drumu de facutu.

Parinti, fii si invetiatori, se cugetamu cu totii, ca la sfirsitului acestei cái este unu scopu de atinsu; acestu scopu este binele, este viitorulu patriei nóstre, pe care nu-lu vomu puté atinge de câtu prin forti'a, care dá unei natiuni desvoltarea, intinderea instructiunei.

Multu progresu au facutu scólele nóstre, este adevveratu, dupa cum ne-a spus'o reprezentantulu consiliulu permanentu alu instructiunei. Si numerulu scóleloru si numerulu eleviloru s'a inmultitu fórte multu. M'a miscatu amintirea ce-mi face d. membru alu consiliulu permanentu, de acum 20 ani, candu aveamu onórea a presidá o adunare cá cea de astadi, si candu în capitala abia aveamu unu liceu, cu unu numeru de vre-o 380 de elevi.

Da, insiructiunea s'a intinsu, s'a desvoltatu multu: a urmatu mersulu legiloru naturei. Astadi avemu multe gimnasii si licee în Bucuresci si preste 3,000 de elevi.

Inse se nu credemu cá am terminatu; drumulu, repetu, este inca lungu si intinsu în faci'a nóstra. Avemu mai alesu a perfectioná mijlócele spre a atinge scopulu, avemu a intielege acestu scopu, si a dá instructiunei o mai buna directiune.

Astfelu numai putemu dice ca, prin instructiune, vomu dá natiunei forti'a morala, de care are nevoia.

(Va urmá).

Invetiamentul intuitiv în scôla poporala.

De Ioan u Dariu.

Cursulu I.

(Urmare).

Fiind-ca ochiulu e asia de delicatu, cându curge sudóre d. e., de pe frunte, usioru ar' cadé in elu si i-ar' puté fi stricaciósa. Togmai pentru aceea, bunulu Ddiu a ascunsu ochiulu ceva cam sub frunte si preste elu a pusu o pelitia fórte mobila, carea se-lu acopere, cându va veni ceva catra ochiu. Peliti'a acea se chiéma ple-ópa. Un'a din josu si alt'a din sus, care se inchidu si se deschidu, cá dóue usi, dupa trebuintia. Ele pazescu ochii, cá si dóue garde credincióse.

5. Ochii au pleópe.

Deasupra ochiloru vedemu puçini peri; acele se chiéma sprâncene.

Cu ochii putemu se ne uitamu in sus, in josu, in drépt'a, in sténg'a si cându nu miscamu capulu.

6. Ochii sunt fórte mobili.

Cu nasulu mirosimu, cu ochii vedemu, privimu, ochii i putemu inchide si deschide, putemu tinti, ochi, inholbá, sgái, plânge, a face cu ochiululu; care sunt partile ochiului? Ce poti face cu ochii?

Gur'a: Form'a si intrebuintiarea.

Noi vorbimu unii cu altii cu gur'a. Gur'a are dóue buze, un'a sus (superióra), alt'a josu (inferióra). Buzele se vedu rosii. Ele se indoiescu usioru, sunt moi.

1. Gur'a are dóue buze moi.

Buzele sunt partea din afara a gurei. Acum cine mi póte spune parti din launtru a gurii? Dintii inca sunt parti ale gurei. Ei sunt albi si tari.

2. In gura vedemu dinti albi si tari

Intre dinti, in partea de josu a gurei, e limb'a. Limb'a e, cá si buzele, rosia si móle si se póte miscá in tóte partile.

3. In gura este o limba rosia, móle si fórte mobila.

Déca n'amu avé gura, n'amu puté vorbi unii cu altii.

1. Cu gur'a vorbimu.

Diminéti'a, dupa ce ne spalamu si ne imbracam, impletimu mânilu frumosu si ne rugamu lui Dumnedieu.

2. Cu gur'a ne rugamu.

Aici in scôla de multe ori cantamu multe cantece frumóse.

3. Cu gur'a cantamu.

Acel'a, care duce o sarcina grea in spinare séu cându e bolnavu, geme.

4. Cu gur'a gememu.

Pentru cá se resuflamu, intrebuintiamu nasulu, dar' si gur'a de multe ori.

5. Cu gur'a putemu resuflá.

Nóue ne trebuie in tóta diu'a mancare. Cu gur'a mâncamu.

6. Cu gur'a mancamu.

Cându vorbimu, séu cându cantamu, ori gememu, deschidemu si inchidemu gur'a intr'un'a.

7. Gur'a o putemu deschide si inchide.

Obrazii: Form'a si intrebuintiarea.

De o lature si de alta a gurei si a nasului sunt obrazii. Fiacare omu are doi obrazi. Ioanu are obrazii rosii. An'a e cu obrazulu galbenu. Unii ómeni au obrazii rosii, altii galbeni, alti inchisi, altii albi, etc.

De ordinariu ómenii bolnavi sunt cu obrazii galbeni, cei sanetosi sunt rosii.

Mari'a e cu obrazulu rotundu. Vasile are unu obrazu prelungatu. Unii ómeni au obrazu rotundu, altii prelungatu.

In partea de josu a obrazului, sub gura, este barb'a. Barb'a la unii ómeni e acoperita cu peru, care se chéma totu barba.

Cu gur'a am vedintu ca putemu face multe, dar' cu obrazulu ce poti face?

Tu spune ceva despre têmele! Care sunt acelea? Ele sunt de-asupra obrazului.

Urechile: Form'a si intrebuintiarea.

Indereptulu feçiei de-o parte si de alt'a vedemu la omu câte o ureche.

Noi avemu dóue urechi; urechea drépta si urechea sténg'a. Urechile se vedu in partea din afara de forma ovala. Adeca cum?

1. Urechia (omului) are forma ovala.

Calulu, déca ar' intrá vre-o musca in ureche, o misca séu o scutura fórte usioru. Omulu n'o póte miscá de locu.

2. Urechia omului e imobila (nemiscatóre).

Urechea omului e ovala, góla si imobila.

Fora urechi tu n'ai audí ce dicu eu aici; n'ai audí nici acasa ce dicu parintii tei. Fora urechi n'ai audí nici frumosulu canteu alu paseriloru. Scurtu, fora urechi n'ai audí nimicu.

Cátu de fericitu esti tu, ca ti-a datu Dumnedieu urechi, cá se audí. Cine n'aude, e surdu si e fórte nefericitu? Pentru ce?

Svatu bunu.

Doi ochi si numai o gura	Urechii dóue, gura un'a
Ti-a facutu bun'a natura;	Ti-a facutu natura-bun'a,
Multe, multe se privesci,	Multe dar' s'asculti si bine,
Dar' puçine se vorbesci!	Dar' tu se vorbesci puçine!

Dóue mâni, numai o gura

Ti-a facutu bun'a natura;

Doi insi au dar' a lucrá

Numai unulu de-a mâncá!

Z. Boiu.

b) **Trunchiulu:** Partea acés't'a a corpului se numesce trunchiu. Trunchiulu sta in legatura cu grumazulu. Grumazulu e deasupra trunchiului.

1. Trunchiulu sta in legatura cu grumazulu.

Partea de sus a trunchiului, de unde atârna bra-
ciele, se dice umeru. Noi avem câte doi umeri. Ume-
rulu dreptu și stângu.

2. *Trunchiulu are doi umeri.*

Partea dintre umeri, din față, se numesce peptu.
Peptulu se simte tare.

3. *La trunchiu deosebimu peptulu.*

Peptulu se desparte în două parti, partea din drépt'a
séu cóstele din drépt'a și partea din stâng'a séu
cóstele din stâng'a.

4. *De peptu se tinu cóstele.*

Sub peptu, totu în partea dinainte, este pântecele
séu fólele.

5. *La trunchiu deosebimu si pântecele.*

În partea din dereptu a trunchiului, dela grumazu
merge în josu spinarea.

6. *Trunchiulu are spinare.*

Ósele acestea tari, cari se simtu aici, se numesce
siolduri. Cu sioldurile se finesce trunchiulu.

7. *Trunchiulu are siolduri.*

c) **Braciele:** Eu am două bracie, tu înca ai
două. Fiacare omu sanetosu are două bracie; braciulu
dreptu și braciulu stângu.

Dela umeru pana aici la cotu, este partea
de sus a braciului; dela cotu pana la inchie-
tur'a asta a mâinii, este partea de josu a braciului.
Braciulu se sfirsiesce cu mân'a. Care sunt asiadar' par-
tile braciului?

Positur'a si form'a. Mân'a atârna de partea de josu
a braciului. Între cotu și între umeru e partea de susu
a braciului.

Mân'a o putemu miscá în ori-ce directiune voimu.
1. *Mân'a e fórte mobila.*

La o mân'a vedemu 5 degete. (Degetulu grosu,
aratatoriu, de mijlocu, inelatu, micu). La amendóue mâ-
nile avemu la unu locu 10 degete. Ele sunt de o lun-
gime și grosime diferita. (Ce însemnéza proverbiulu:
„Cinci degete sunt la o mân'a, și nici unulu nu sémana
cu altulu“?)

Degetele se sfirsiescu în câte o unghia tare
(care din timpu în timpu trebuiescu taiate). Care 'su
buricele degeteloru?

2. *O mân'a are 5 degete cu unghii tari.*

Mân'a se póte include și deschide. Cu mânilu lu-
cramu felurite lucruri: apucamu, prindemu, tinemu, stren-
gemu, spalamu, apesamu, frecamu, aruncamu, svîrlimu,
scriemu, impletimu, cósemu, etc.

Spune-mi ce însemnéza proverbiele acestea:

1. Care dà din mâni, nu se innéca.
2. Da din mâni, déca vréi se iesi la limanu.
3. Multe mâni facu sarcin'a mai usióra.
4. Itremura mânilu de multu ce a datu de pomana.
5. Cine are mân'a lunga, perde și ce are în punga.
6. A datu mân'a cu mórtea.

7. Ce face mân'a drépt'a se nu scie mân'a stânga?

8. Ce e 'n mân'a, nu e minciuna.

9. O mân'a spala pe alt'a și améndóue faci'a.

d) **Piciórele:** Partile picióreloru sunt: partea
de sus pâna aici la genunche și partea dela genunche
pana aici la glesne, numita și flueruulu picio-
rului, pulpile, calcâiulu, talp'a, degetele, unghiele.

Care n'are o mân'a séu unu picioru, e schilodu.
Care n'are nici o mân'a e ciungu și care n'are nici
unu picioru, e ologu.

Ce facemu cu piciórele.

Compararea braciilor cu piciórele.

a) *Asemenari:* 1. Si braçiele și piciórele sunt
parti ale corpului. 2. Si braçiele și piciórele atârna de
trunchiu. 3. Si mânilu și piciórele au degete cu unghii.

b) *Neasemenari:* 1. Braçiele stau în partea de sus
a trunchiului, piciórele în cea de josu. 2. Piciórele sunt
cu multu mai mari și mai lungi, cá mânilu. 3. Degetele
dela mâni sunt mai lungi, cá cele dela picióre. 4. Cu
mânilu lucramu, cu piciórele amblamu.

Avuti'a mea.

Cine, cine	Gata-mi stau doi calusiei
E avutu cá mine?	Tinere! si sprintinei,
Eu am doi luceferei,	Numai se me aruncu pe ei.
Cari sunt calauzii mei;	Pentru-o lume n'asi schimbá
Dóue poste amu anume,	Scumpa avuti'a mea!
Ce 'mi spunu vestile din lume;	Celu-ce mi-o-a daruitu,
Am si dóue servitóre,	Fia, fia preamaritu!
Cari lucra se se omóre;	

Z. Boiu.

Aplicare morala.

C. Trebuintie ale corpului omenescu.

Cá voi se cresceti, se ve faceti, mari trebuie se mân-
cati și se beti. Cându ti-e fóme, ceri de mâncare, cându
ti-e sete, ceri de beutura. Mancarea și beutur'a o numimu
c'unu cuventu hrana séu nutrementu. Déca n'ai
mâncá și n'ai bea o septemana, ai trebui se mori; deci
pentru cá se traiesci, 'ti trebuie hrana. Conscolariloru tei
înca, mie înca, toti ómenii au lipsa de hrana.

1. *Noi avemu lipsa de hrana.*

Noi mâncamu și bemu mai de multe ori pe di și
asia traimu. Dar' numai mancarea și beutur'a nu ne sunt
destulu cá se putemu trái; mai avemu lipsa pre langa
acestea înca de ceva, fora care n'amu puté trái nici unu
césu, acel'a e aerulu. Numai câte-va minute déca n'am
respirá aeru, ar' trebui se murimu.

2. *Noi avemu lipsa de aeru.*

Vér'a e caldu, érn'a e frigu. Cá se ne aparamu în
contr'a frigului, avemu lipsa de haine séu de imbraca-
minte.

3. *Noi avemu lipsa de imbracaminte.*

Pre langa hrana, pre lâng'a aeru și pre langa im-
bracaminte ne mai trebuie înca ceva, cá se putemu trái.

Numai hainele nu sunt destulu, cá se ne apere in contr'a frigului, a ploiei si a vântului. Déca am stá totu afara si cu deosebire, candu e frigu tare, am ingheliá si imbracati se fimu macaru. Omulu mai are lipsa de locuintia.

4. *Noi avem lipsa de locuintia.*

Déca lucrí séu te joci multu preste di, sér'a esti ostenitu de totu, ai trebuintia se te odichnesci, asia te culci si dormi. Toti ómenii au lipsa de somnu. Omulu, fora se dórma de locu, n'ar' puté traí.

5. *Noi avem lipsa de somnu.*

Preste di trebue se lucramu ceva, cá se totu siedem ni se uresce. Numai celu lenesiu ar' vrea se totu siéda, se dórma. Lenea inse róde trupulu, precum róde rugin'a ferulu, din contra lucrulu si munc'a 'lu intaresce si-i da putere. Ei, dar' afara de aceea, déca parintii tei, n'ar' lucrá, de unde ar' traí si cu ce te-ar' sustiné pre tine si pre fratinií tei? Cine nu lucra n'are cu ce traí.

(Va urmá).

Correspondintia.

Selagiu, in Iunie 1880.

Domniloru redactori!

De candu sum si eu asia de norocosu a cetí multu pretiós'a nóstra fóia „Scól'a Romana“, apoi „Siedietórea“, „Economulu“, „Gazet'a Transilvaniei“ etc., am vediulu publicandu-se din tóte partile corespondintie despre starea scóleloru, numai din Selagiu si respective din tractulu Basesciloru nu s'a publicatu pana in momentul acest'a nimic'a. Déca aruncamu o privire seriós'a asupra starii scóleloru nóstre poporale in presentu, aflamu cu durere si trebue se marturisimu, ca aceea preste totu este cátu se póte de vaieratóre. Se dice, ca din prunci avem de a face crestini adevérati, cetatieni buni si ómeni practici pentru viéti'a soçiala; dar' deplorabil'a stare a scóleloru nóstre nu permite a se atinge preste totu acestu scopu.

Am asistatu la esamenele de véra din anulu acest'a in comunele Urmenisii, Tohatu, Manau si Uilacu. si-mi tienu de datorintia a face asupra loru o scurta dare de séma, lasandu cá despre scólele din celelalte 14 comune ale acestui tractu se rapórtaze altulu, a carui opiniune inse va fi credu identica cu a mea. Tractulu acest'a adeca se compune din 18 comune, cu 17 invetiatori, dintre cari 15 sunt absoluti de pre la Naseudu, Oradea mare, si Zelau. Majoritatea poporatiunei o compunu Romanii din sinulu carora se trage si bravulu deputatu Georgiu Popu. Scóle bune sunt in Basesci, Uilacu, Arghihatu si Asuagiulu de sus; celelalte corespundu mai puçinu, recuissitele din fiisica si globurile lipsescu cu deseversire. M'am miratu cu deosebire de unu invetiatoriu, carele a absolvatu preparandi'a de statu din Zelau cu calculi de eminentia; cu tóte acestea metodulu elementariu i-a re-

masu in preparandia, de invetiamentulu intuitivu nu-si mai aduce aminte, ér' scriptolegi'a este o disciplina. ce — pre cum se vede — nu priesce in totu loculu. Am visitatu adese ori pre acestu invetiatoriu. Diminéti'a elu intra in scóla, i-a o tabela de parete, scóte afara pre unu scolariu mai desteru, i' arata ceva si apoi 'lu face, cá cele aratate se le impartasiésca conscolariiloru sei, intr'aceea elu, cu ciubuculu in gura slobóde, nuori de fumu — in tempulu prelegerei. Se intielege de sine, ca „docentele“ nostru nu cunósce altu metotu de cetire decâtu anticulu „slovenitu.“ La unii cá acestia ce le sunt bune foile pedagogice? Ce e dreptu, nici nu le afli la cas'a loru. In modulu acest'a ei au scapatu de necasulu de a vorbí de materia de propunere, de forma si procesu didacticu. Invetiatorií aru trebú se se cugete, cum se-si faca propunerea interesanta si practica, cum se escite in scolari simtiulu de emulatiune, ar' trebú in unu cuventu se se pregatésca bine pentru tóta ór'a de propunere; dar' de aceste nu incape vorb'a. Nu vedi la ei nici chiar' carti pedagogice, si de vedi ici cóle câte una, fi siguru ca nu au cetitu-o. De aici urméza, ca pana si la esamenu ei intréba cu cartea in mâna, tinendu-se de ea cá orbulu de gardu. Así puté numí pre acesti invetiatori cu numele, dar' le mai lasu puçinu tempu de cugetare si întórcere. Se nu uite invetiatorií uostri, ca numai invetiandu insii, voru puté invetiá cu succesu si pre altii; numai fiindu invetiatoriulu la inaltimea chiemarii sale, va puté pune o petricica la „inaintarea si prosperarea neamului nostru romanescu.“ Astadi puterea unuí poporu depinde dela sciinti'a si cultur'a ce si-o insusiesce. Ér' Venerabilulu nostru Ordinariatu binevoiésca a luá de urgentia mesurile de lipsa pentru o mai buna conducere a scóleloru si pentru o mai buna cualificare si asigu-rare a invetiatoriloru.

- s - r -

Concursu.

Pentru ocuparea postulu de invetiatorésca la scól'a comunale de fetitie din Hatiegu, prin acést'a se eserie concursu, cu terminulu pana in **15 Augustu a. c.**

Emulumentele sunt:

- a) 400 fl. salariu anualu, care se va solví din cass'a comunala opidana in rate lunare si anticipative;
- b) cuartiru liberu;
- c) 4 orgii de lemne focale, din care este a se incaldí si scól'a.

Concurenteles au a-si substerne supliceles loru, instruite cu documentele de cualificatiune subscrisului scaunu scolariu, pana la terminulu defiptu. Acele concurente voru avé antaictate, care voru posede perfectu limb'a romána si magiara.

Scaunulu scolariu.

Hatiegu, 14 Iuliu 1880.

Bersanu, presiednte.

Ivascu, notariu.